

МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ З ЕЛЕМЕНТАМИ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Наталя Кулалаєва ¹, Ольга Гайдук ²

¹ доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з наукової роботи Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, Україна, <http://orcid.org/0000-0002-8613-1495>, e-mail: culture2016@ukr.net

² кандидат педагогічних наук, науковий співробітник лабораторії технологій професійної освіти Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-2290-6669>, e-mail: olyagayduk@ukr.net

Реферат:

Актуальність: необхідність усвідомлення кожним важливості реалізації стратегії збалансованого розвитку суспільства, одним із інструментів якої є дуальна форма здобуття освіти, зумовлює її цілеспрямовану організацію в закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) та доцільність і своєчасність розроблення науково обґрунтованої методичної системи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання.

Мета: розгляд суті та структури методичної системи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання, змістового наповнення її складників для успішного й ефективного впровадження цієї системи в закладах П(ПТ)О.

Методи: теоретичні (аналіз, синтез – для визначення та обґрунтування складників методичної системи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання; узагальнення – для формулювання висновків дослідження; моделювання – для визначення взаємозв'язків між складниками системи); емпіричні (праксиметричні (вивчення та аналіз педагогічного досвіду, робочих планів, програм підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою навчання – для виявлення особливостей освітнього процесу закладів П(ПТ)О в умовах дуальної форми навчання); опитувально-діагностичні (бесіди з педагогічними працівниками закладів професійної освіти та роботодавцями – для визначення змістового наповнення складників методичної системи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання).

Результати: розроблено методичну систему професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання, що є динамічною відкритою системою й охоплює взаємопов'язані складники (учні, педагогічні працівники, соціальні партнери, цілі, зміст, засоби педагогічної взаємодії, діагностування й оцінювання, перспективні можливості для оновлення методичної системи).

Висновки. Визначені структурні складники запропонованої методичної системи уможливають її життєвий цикл та подальші трансформації. Упровадження розробленої методичної системи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання в закладах П(ПТ)О сприятиме: успішному запровадженню дуальної форми навчання; чіткому усвідомленню всіма суб'єктами освітнього процесу суті, змісту та особливостей професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах дуальної форми навчання, а також узгодженості їхніх дій; підвищенню рівня професійних компетентностей здобувачів освіти, необхідних для діяльності за фахом, їхньої конкурентоздатності на ринку праці та скороченню періоду адаптації випускників цих закладів на першому робочому місці.

Ключові слова: методична система професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання, заклади професійної (професійно-технічної) освіти, дуальна форма навчання, майбутні кваліфіковані робітники.

Вступ. Події, що відбуваються останнім часом у світі, зумовлюють необхідність усвідомлення кожним важливості реалізації стратегії збалансованого розвитку суспільства, одним із інструментів якої є дуальна форма здобуття освіти.

Варто зазначити, що на тлі реформування вітчизняної системи освіти, у тому числі професійної (професійно-технічної), загострюється низка проблем, а саме: відсутність децентралізованої моделі управління та фінансування системи професійної (професійно-технічної) освіти, орієнтованої на результати; недостатній рівень співпраці та міжсекторальної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, закладів П(ПТ)О з бізнес-сектором, інститутами громадянського суспільства, установами, що співпрацюють із системою П(ПТ)О; низький рівень якості та престижності П(ПТ)О; недостатня її популяризація серед молоді та дорослого населення тощо.

Не викликає сумніву, що розв'язання окреслених вище проблем можливе виключно шляхом застосування комплексного підходу, в основні якого є узгодження та збалансування інтересів усіх суб'єктів системи П(ПТ)О. З огляду на це, одним із можливих шляхів їхнього вирішення є організація та розвиток дуальної форми навчання. Саме тому, в Національній економічній стратегії на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179, за стратегічною ціллю «Створення інклюзивного, інноваційного та освіченого суспільства, в якому громадяни мають рівні права та можливості для розвитку свого таланту впродовж життя» зазначено про «створення умов для розвитку державно-приватного партнерства у сфері П(ПТ)О» та «удосконалення механізму здобуття П(ПТ)О за дуальною формою» (Кабінет Міністрів України, 2021).

Джерела. Науковий інтерес становить дослідження швейцарських науковців щодо представлення дуального навчання як вузькоспеціалізованого й орієнтованого на здобувача освіти досвідного простору «Erfahrungsraum», у якому відбувається навчання на власному досвіді (Schwendimann Beat A., et al., 2015).

Результати аналізу здійснюваних наукових досліджень з питань дуальної освіти (М. Ажажа, І. Бойчевська, Ю. Карягін, І. Коркуна, О. Коркуна, Л. Кримчак, В. Новіков, Ю. Олексін, О. Цільник, В. Черніченко, В. Шобанін, С. Якубовська та ін.) засвідчують, що в Україні сьогодні

відбувається первинне накопичення практичного досвіду щодо її впровадження, а більшість публікацій за цією тематикою присвячено обґрунтуванню доцільності її впровадження в вітчизняних закладах професійної та вищої освіти. Варто зазначити, що, І. Коркуна, О. Коркуна та О. Цільник (2018, с. 93) запропонували наочну схему дуального навчання в закладах вищої освіти України, в якій не повною мірою відображено механізми взаємодії усіх суб'єктів освітнього процесу в умовах дуальної форми навчання. На підґрунті аналізу наявної нормативної бази М. Ажажа (2019, с. 16) визначила чинники впровадження дуальної освіти в професійну підготовку майбутніх фахівців у закладах вищої освіти України. На її думку, вони пов'язані з відсутністю спрямованості системи освіти на потреби ринку праці та взаємодії між їхніми елементами. В. Шобанін (2018) представив систему освітньої підготовки висококваліфікованих фахівців аграрного профілю за дуальною формою, створену на базі Миколаївського національного аграрного університету, що орієнтована на потреби аграрного сектору економіки Миколаївської області. У контексті нашого дослідження зазначають на увагу визначені Ю. Олексінін і С. Якубовською (2018, с. 103) принципи, що є підґрунтям для системи дуальної освіти, а саме: «паритетність гуманістичних і ціннісних орієнтирів, компетентнісний підхід, становлення і розвиток професійної діяльності і соціально-професійних відносин».

Проте цілеспрямована організація дуальної форми навчання в закладах П(ПТ)О гальмується через відсутність науково обґрунтованої методичної системи та недостатню реалізацію в цих закладах педагогічних умов впровадження елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників.

Мета статті полягає у розгляді суті та структури розробленої методичної системи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання, змістового наповнення її складників для успішного й ефективного впровадження цієї системи в закладах П(ПТ)О.

Методи: теоретичні (аналіз, синтез – для визначення та обґрунтування складників методичної системи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання; узагальнення – для формулювання висновків дослідження; моделювання – для визначення взаємозв'язків між складниками

системи); емпіричні (праксиметричні (вивчення та аналіз педагогічного досвіду, робочих планів, програм підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою навчання – для виявлення особливостей освітнього процесу закладів П(ПТ)О в умовах дуальної форми навчання); опитувально-діагностичні (бесіди з педагогічними працівниками закладів професійної освіти та роботодавцями – для визначення змістового наповнення складників методичної системи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання).

Результати та обговорення. Упродовж 2019-2021 рр. наукові працівники лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України здійснюють наукове дослідження «Методичні засади впровадження елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, машинобудівної галузей, сфери обслуговування та громадського харчування». Під час виконання дослідження було розроблено методичну систему професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання (рис. 1), що містить взаємопов'язані структурні складники (учні, педагогічні працівники, соціальні партнери, цілі, зміст, засоби педагогічної взаємодії, діагностування й оцінювання, перспективні можливості для оновлення методичної системи) (Кулалаєва, 2021, с. 88).

Рис. 1. Методична система професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання

Основним системоутворюючим компонентом означеної методичної системи є *ціль* професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання, що полягає у забезпеченні відповідності якості такої підготовки вимогам ринку праці, з урахуванням поточних і перспективних потреб суб'єктів господарювання й розвитку державно-приватного партнерства, запитам суспільства щодо компетентностей випускників закладів П(ПТ)О, а також особистим можливостям і вподобанням здобувачів освіти (Міністерство освіти і науки України, 2018). До того ж, застосування дуальної форми навчання сприятиме: швидкій адаптації випускників закладів П(ПТ)О до професійної діяльності; набуттю ними професійного досвіду, а також підготовці до роботи на конкретних підприємствах; реалізації можливості поєднувати професійне навчання з роботою за фахом, що оплачується; використанню сучасної матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання для формування практичних навичок у суб'єктів освітнього процесу; узгодженню вимог роботодавців до компетентностей здобувачів освіти з відповідними пропозиціями закладів П(ПТ)О; залученню досвідчених фахівців-практиків до професійної підготовки здобувачів П(ПТ)О.

Зміст професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання – це система знань, умінь і навичок, оволодіння якими дає можливість підвищити якість їхньої підготовки відповідно до вимог роботодавців, спрямована на подолання розриву між теорією і практикою, освітою й виробництвом. Вона охоплює професійні теоретичні та практичні знання й уміння, а також досвід творчої діяльності, що уможлиблюють: навчання в реальних умовах виробництва й на конкретних виробничих ситуаціях; використання комплексного підходу до розв'язання професійних проблем та управління навчальною інформацією; розвиток критичного мислення, уміння працювати в колективі, формулювати та відстоювати власні думки тощо. Цей зміст також передбачає розвиток у майбутніх кваліфікованих робітників професійно важливих якостей, формування корпоративної культури та соціальної відповідальності.

Засоби педагогічної взаємодії поєднують форми (уроки, міні-лекції, бесіди, тренінги, конкурси тощо), методи (пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові (евристичні), дослідницькі), особистісно-орієнтовані педагогічні технології (проблем-

ного та модульного навчання; розвитку критичного мислення; кейси; тренінги; імітаційно-ігрові; проєктні; ІКТ тощо); засоби контролю якості навчання, орієнтовані на поєднання теоретичного та практичного навчання.

Діагностування й оцінювання, як складник розробленої методичної системи забезпечує аналіз, контроль і можливість коригування якості засвоєння здобувачами П(ПТ)О навчального матеріалу. Серед видів контролю в методичній системі передбачено застосування: вхідного (використовується на початку навчання для виявлення знань, умінь і навичок), поточного (здійється протягом усього навчання), тематичного (виконується після вивчення теми), проміжного, вихідного (застосовуються для визначення остаточних результатів навчання); форм контролю (індивідуальні, групові, фронтальні); методів контролю (спостереження, усні, письмові, практичні, програмовані). Обов'язковим компонентом цього складника є рефлексивні вправи (обговорення власних дій, виявлення та аналіз помилок з метою їхнього недопущення в подальшій професійній діяльності, усвідомлення почуттів та управління власними емоціями на робочому місці тощо), котрі педагоги пропонують здобувачам П(ПТ)О наприкінці кожного з етапів уроків.

Головними суб'єктами освітнього процесу є *учні* (здобувачі освіти), які в активній формі здобувають знання під час теоретичної і практичної навчальної діяльності. Під час професійної підготовки з елементами дуальної форми навчання вони поєднують теоретичне навчання (30 %) в закладі П(ПТ)О й практичне (70 %) – на робочому місці в умовах виробництва. Здобувачі П(ПТ)О можуть обирати місце для здійснення професійно-практичної підготовки відповідно до переліку суб'єктів господарювання, які мають договори щодо провадження професійної освіти за дуальною формою із закладом П(ПТ)О. У разі досягнення здобувачем П(ПТ)О повноліття він разом із закладом П(ПТ)О та суб'єктом господарювання укладає договір про здобуття П(ПТ)О за дуальною формою, у випадку неповноліття – його батьки або інші законні представники (Міністерство освіти і науки України, 2019).

Здобувачі освіти за умови укладання ними трудових договорів під час здобуття П(ПТ)О за дуальною формою, можуть бути включені до штатного розпису працівників суб'єктів господарювання та відповідно до договорів про здобуття П(ПТ)О за дуальною формою мають отримувати заробітну платню чи іншу грошову винагороду,

інші види матеріального заохочення під час професійно-практичної підготовки на робочому місці підприємства. Важливим елементом навчальної діяльності здобувачів П(ПТ)О в умовах дуальної форми здобуття освіти є ведення ними щоденників. У них фіксується інформація про графік освітнього процесу, набуття здобувачами П(ПТ)О професійних і ключових компетентностей, визначених освітньою програмою/стандартом П(ПТ)О, результати поточного оцінювання їхніх навчальних досягнень. Ці відомості вносять у щоденники здобувачі П(ПТ)О, майстри виробничого навчання, наставники, координатори дуальної форми здобуття освіти (за потреби). За результатами державної кваліфікаційної атестації здобувачам освіти закладами П(ПТ)О видаються документи про здобуті освітню та/або професійну кваліфікацію.

Педагогічні працівники виступають у ролі наставників, координаторів, організаторів, консультантів, фасилітаторів, радників тощо. Вони спрямовують навчальну діяльність здобувачів П(ПТ)О на опанування ними професійних та ключових компетентностей, виявляють проблеми, що виникають у здобувачів освіти впродовж освітнього процесу, та допомагають у їхньому розв'язанні. Здійснення професійно-теоретичної підготовки здобувачів П(ПТ)О за дуальною формою навчання відбувається відповідно до Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 30 травня 2006 р. за № 419 (Міністерства освіти і науки України, 2006). Майстри виробничого навчання (асистенти майстрів виробничого навчання), яких закріплюють за здобувачами П(ПТ)О під час направлення їх на професійно-практичну підготовку до суб'єктів господарювання, забезпечують дотримання навчального плану та якість підготовки, відвідують здобувачів П(ПТ)О на робочому місці та/або навчально-виробничих ділянках суб'єкта господарювання.

Для підвищення обізнаності педагогічних працівників з питань дуальної освіти працівниками лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України підготовлено та проведено тренінг-курс «Організація професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою здобуття освіти». До нього увійшли тренінги: «Нормативно-правова та навчально-плануюча документація, що регламентує планування, орга-

нізацію, реалізацію та контроль професійної підготовки кваліфікованих робітників за дуальною формою здобуття освіти»; «Методика організації дуальної форми навчання для професійної підготовки кваліфікованих робітників»; «Методика організації дуальної форми навчання на виробництві здобувачів професійної освіти»; «Технологія розвитку соціального партнерства у закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах дуальної форми здобуття освіти. Дорожня карта для роботодавців»; «Зарубіжний досвід дуальної системи професійної освіти і навчання»; «Сучасні моделі самоврядування у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників в умовах дуальної форми здобуття освіти»; «Основи професійної педагогіки»; «Методична система професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми здобуття освіти»; «Проектування освітньо-виробничого середовища закладу професійної освіти в умовах дуальної форми здобуття освіти».

Для забезпечення науково-методичного супроводу професійної підготовки кваліфікованих робітників за дуальною формою навчання в закладах П(ПТ)О працівниками лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України створено методичку організації дуальної форми навчання для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, машинобудівної галузей, сфери обслуговування та громадського харчування, що охоплює п'ять етапів і представлена комплексом заходів, котрий поєднує навчання здобувачів освіти у закладах П(ПТ)О з навчанням на робочих місцях на виробництві (Кулалаєва, 2020).

До соціальних партнерів системи П(ПТ)О відносять: роботодавців (підприємства, організації, установи різних форм власності та підпорядкування, їхні об'єднання; професійні асоціації роботодавців); органи управління та владні структури (органи управління галузями економіки, соціальною сферою й сферою праці, торгово-промислові палати тощо); громадські організації та об'єднання (професійні спілки, асоціації найманих працівників); індивідуальні представники ринку праці; індивідуальні споживачі освітніх послуг (здобувачі освіти та їхні батьки, безробітні громадяни та ін.). Для сприяння продуктивній співпраці суб'єктів системи соціального партнерства, спрямованої на підвищення якості П(ПТ)О працівниками лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України розроблено: технологію розвитку

соціального партнерства в закладах П(ПТ)О в умовах дуальної форми навчання (Кулалаєва та Гоменюк, 2020) та дорожню карту для роботодавців з упровадження дуальної форми здобуття освіти (Кулалаєва, 2020).

Перспективні можливості для оновлення методичної системи забезпечують динамічність і можливість модернізації діючої методичної системи. Постійне вдосконалення всіх її складників, гнучкість, реагування на запити суспільства та потреби ринку праці, саморозвиток суб'єктів освітнього процесу зумовлюють її трансформації.

У якості функціональних компонентів означеної системи ми виокремили: *проектувальний* (детермінує загальні цілі та завдання професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання); *пізнавальний* (уможливлює узгодження вимог роботодавців зі змістом стандартів П(ПТ)О, врахування їхніх пропозицій у навчальних планах і програмах професійної підготовки кваліфікованих робітників у закладах П(ПТ)О); *процесуальний* (забезпечує добір і використання форм, методів, технологій і засобів навчання, найбільш доцільних для освітнього процесу в умовах дуальної форми); *гностичний* (дає можливість педагогам вивчати та аналізувати освітні інновації, застосовувати досвід інших колег, саморозвиватися та вдосконалюватися); *рефлексивний* (сприяє усвідомленому сприйняттю здобувачами П(ПТ)О вивченого матеріалу, аналізу виконаних професійних дій, оцінюванню результативності власної праці під час теоретичного та виробничого навчання); *контрольно-оцінний* (забезпечує здійснення контролю та оцінювання якості освітнього процесу в умовах дуальної форми навчання, моніторинг результатів здобуття П(ПТ)О здобувачами освіти за дуальною формою за спільної участі представників закладу освіти та суб'єктів господарювання); *прогностичний* (уможливлює випереджувальне оновлення змісту П(ПТ)О й, відповідно, освітнього процесу з урахуванням динамічних техніко-технологічних змін у галузях економіки та модернізацію матеріально-технічної бази закладів П(ПТ)О, внесення змін до навчальних планів і програм професійної підготовки кваліфікованих робітників у закладах П(ПТ)О у зв'язку з упровадженням новітніх виробничих технологій на підприємствах); *комунікаційний* (забезпечує ефективну взаємодію закладу П(ПТ)О з органами виконавчої влади, профспілок, об'єднаннями роботодавців, суб'єктами господарювання, установами служби зайнятості та дає можливість максима-

льно узгодити їхні спільні інтереси з питань розвитку, багатоканального фінансування та різномірного управління П(ПТ)О).

Висновки. Впровадження розробленої методичної системи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання в закладах П(ПТ)О, що охоплює структурні складники (учні, педагогічні працівники, соціальні партнери, цілі, зміст, засоби педагогічної взаємодії, діагностування й оцінювання, перспективні можливості для оновлення методичної системи) та функціональні компоненти (проектувальний; пізнавальний; проце-

суальний; гностичний; рефлексивний; контрольно-оцінний; прогностичний; комунікаційний) сприятиме: успішному запровадженню в закладах професійної (професійно-технічної) освіти дуальної форми навчання; чіткому усвідомленню всіма суб'єктами освітнього процесу суті, змісту та особливостей професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах дуальної форми навчання, а також узгодженості їхніх дій; підвищенню рівня професійних компетентностей здобувачів П(ПТ)О, необхідних для діяльності за фахом, їхньої конкурентоздатності на ринку праці та скороченню періоду адаптації випускників цих закладів на першому робочому місці.

Список посилань

Ажажа, М. А., 2019. Управління процесом упровадження дуальної освіти в професійну підготовку майбутніх фахівців. *Публічне управління та митне адміністрування*, 1 (20), с.14-24. Доступно: <<http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2019/1/2.pdf>> [Дата звернення 5 Червень 2021].

Верховна Рада України, 2021. *Національна економічна стратегія на період до 2030 року: Постанова Каб. Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179*, [online] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-п#n25>> [дата звернення 17 Березень 2021].

Кабінет Міністрів України, 2018. *Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Розпорядження КМ України від 19 вересня 2018 р. № 660-р.*, [online] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-р#Text>> [Дата звернення 10 Березень 2021].

Коркуна, О. І., Коркуна, І. І. та Цільник, О. Я., 2018. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 4, с. 90-94. Доступно: <[http://ird.gov.ua/sep/sep20184\(132\)/sep20184\(132\)_090_KorkunaO,KorkunaI,TsilnykO.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20184(132)/sep20184(132)_090_KorkunaO,KorkunaI,TsilnykO.pdf)> [Дата звернення 5 Червень 2021].

Кулалаєва Н., 2021. Методична система професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали XV звітної Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 25 березня 2021 р.)*. Київ: ІПТО НАПН України, с.88-92. Доступно: <file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/Zbirnyk_materialiv_IV_zvitnoi_konferentsii_25_03_21.pdf> [Дата звернення 5 Червень 2021].

Кулалаєва, Н. та Гоменюк, Д., 2020. Technology of social partnership development in vocational education in conditions of dual education. *Професійна педагогіка*, 1 (20), с.146-150. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.20.146-150>.

Кулалаєва, Н. В., 2020а. Дорожня карта для роботодавців з упровадження дуальної форми здобуття освіти. *Професійна педагогіка*, 2 (20), с.5-10. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.5-11>.

Кулалаєва, Н., 2020б. Методика організації дуальної форми навчання кваліфікованих робітників: основні етапи. *Професійна освіта*, 3 (88), с.26-28.

Міністерство освіти і науки України, 2006. *Про затвердження Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах*. Наказ МОН України від 30.05.2006 № 419, [online] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0711-06#Text>> [Дата звернення 10 Березень 2021].

Міністерство освіти і науки України, 2019. *Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти*. Наказ МОН України від 12.12.2019 № 1551, [online]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-20#Text>> [Дата звернення 10 Березень 2021].

Олексін, Ю. П. та Якубовська, С. С., 2018. Педагогічна супервізія як елемент індивідуалізації дуального навчання. *Молодий вчений*, 4.1 (56.1), с.102-105. Доступно: <<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/4.1/24.pdf>> [Дата звернення 5 Червень 2021].

Шебанін, В. С., 2018. Дуальна форма освітньої підготовки висококваліфікованих фахівців для аграрної сфери України. *Економіка АПК*, 7, с.5-15. Доступно: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5000/3/E_apk_2018_7_3.pdf> [Дата звернення 5 Червень 2021].

Beat A. Schwendimann, Alberto A.P. Cattaneo, Jessica Dehler Zufferey, Jean-Luc Gurtner, Mireille Büttrancourt and Pierre Dillenbourg, 2015. The "Erfahrungsraum": a pedagogical model for designing educational technologies in dual vocational systems. *Journal of Vocational Education & Training*, 67, 3, c.367-396.

Переклад і транслітерація

Azhazha, M. A., 2019. Upravlinnia protsesom uprovadzhennia dualnoi osvity v profesiinu pidhotovku maibutnikh fakhivtsiv [Management of the process of introduction of dual education in the professional training of future specialists]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia [Public administration and customs administration]*, 1 (20), s.14-24. Dostupno: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2019/1/2.pdf> [Data zvernennia 5 Cherven 2021], [in Ukrainian].

Verkhovna Rada Ukrainy [Verkhovna Rada of Ukraine] (VR), 2021. *Natsionalna ekonomichna stratehiia na period do 2030 roku [National economic strategy for the period up to 2030: Postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 3 bereznia 2021 r. № 179 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 3, 2021 № 179]*. Dostupno: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-p#n25>> [Data zvernennia 17 Berezen 2021], [in Ukrainian].

Kabinet ministriv Ukrayiny [Cabinet of Ministers of Ukraine] (KM), 2018. *Pro skhvalennia Kontseptsii pidhotovky fakhivtsiv za dualnoiu formoiu zdobuttia osvity: Rozporyadzhennia Kabinetu ministriv Ukrayiny vid 19 veresnya 2018 r. № 660-r [On approving the concept for specialists training upon dual form Regulation of the Cabinet of Ministers of Ukraine, September 19, 2018 № 660-r] (chynnyi)*, [online] Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text> [Data zvernennia 30 Lystopad 2020], [in Ukrainian].

Korkuna, O. I., Korkuna, I. I. ta Tsilnyk, O. Ya., 2018. Suchasni protsesy rozvytku dualnoi osvity: zaporuka stabilnosti kadrovoho potentsialu [Modern processes of development of dual education: a guarantee of stability of personnel potential]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy [Socio-economic problems of the modern period of Ukraine]*, 4, s. 90-94. Dostupno: [http://ird.gov.ua/sep/sep20184\(132\)/sep20184\(132\)_090_KorkunaO,KorkunaI,TsilnykO.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20184(132)/sep20184(132)_090_KorkunaO,KorkunaI,TsilnykO.pdf) [Data zvernennia 5 Cherven 2021], [in Ukrainian].

Kulalaieva N., 2021. Metodychna systema profesiinoi pidhotovky maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv z elementamy dualnoi formy navchannia [Methodical system of professional training of future skilled workers with elements of dual form of education]. V: *Naukovo-metodychne zabezpechennia profesiinoi osvity i navchannia: zbirnyk materialiv XV zvitnoi Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 25 bereznia 2021 r.) [Scientific and methodological support of vocational education and training: materials of the XV reporting All-Ukrainian scientific-practical conference (Kyiv, March 25, 2021)]*. Instytut profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy / za zah. red. V. O. Radkevych. Kyiv: IPTO NAPN Ukrainy [Kyiv: IPTO NAPS of Ukraine], s. 88-92. Dostupno: <file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/Zbirnyk_materialiv_IV_zvitnoi_konferentsii_25_03_21.pdf> [Data zvernennia 5 Cherven 2021], [in Ukrainian].

Kulalaieva, N. ta Homeniuk, D., 2020. Technology of social partnership development in vocational education in conditions of dual education. *Professional Pedagogics*, [online] 1 (20), s.146-150. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.20.146-150>, [in English].

Kulalaieva, N. V., 2020a. Road map for employers on the introduction of the dual form of education. *Professional Pedagogics*, [online] 2 (20), s. 5-10. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.5-11>, [in English].

Kulalaieva, N., 2020b. Metodyka orhanizatsii dualnoi formy navchannia kvalifikovanykh robitnykiv: osnovni etapy [Methods of organizing the dual form of training of skilled workers: the main stages]. *Profesiina osvita [Professional education]*, 3 (88), s. 26-28, [in Ukrainian].

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [Ministry of Education and Science of Ukraine] (MON), 2006. *Nakaz MON Ukrainy vid 30 travnya 2006 r. № 419 "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro orhanizatsiiu navchalno-vyrobnyc'hoho protsesu u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh" [On approval of the Regulations on the organization of the educational and production process in vocational schools] [online] (chynnyi)*, [online] Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0711-06#Text> [Data zvernennia 10 Berezen 2021], [in Ukrainian].

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [Ministry of Education and Science of Ukraine] (MON), 2019. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dualnu formu zdobuttia profesijnoyi (profesijno-texnichnoi) osvity: Nakaz MON Ukrainy vid 12 grudnia 2019 r. № 1551 [On approval of the Regulations on the dual form of professional (vocational) education: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of December 12, 2019 № 1551] (chynnyi)*, [online] Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-20#Text> [Data zvernennia 10 Berezen 2021], [in Ukrainian].

Oleksin, Yu. P. ta Yakubovska, S. S., 2018. Pedagogichna superviziia yak element individualizatsii dualnoho navchannia [Pedagogical supervision as an element of individualization of dual learning]. *Molodyi vchenyi [Young scientist]*, 4.1 (56.1), 102-105. Dostupno: <<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/4.1/24.pdf>> [Data zvernennia 5 Cherven 2021], [in Ukrainian].

Shebanin, V. S., 2018. Dualna forma osvitnoi pidhotovky vysokokvalifikovanykh fakhivtsiv dlia ahrarynoi sfery Ukrainy [Dual form of educational training of highly qualified specialists for the agricultural sector of Ukraine]. *Ekonomika APK*

A METHODOICAL SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING FOR FUTURE SKILLED WORKERS WITH ELEMENTS OF DUAL EDUCATION

Natalia Kulalaieva ¹, Olha Haiduk ²

¹ Doctor of Science in Pedagogy, Associate Professor, Deputy Director for Research of the Institute of VET of the NAES of Ukraine, Ukraine, <http://orcid.org/0000-0002-8613-1495>, e-mail: culture2016@ukr.net

² PhD in Pedagogy, Research Officer of the Laboratory of Professional Education Technologies at the Institute of VET of the NAES of Ukraine, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-2290-6669>, e-mail: olyagayduk@ukr.net

Abstract.

Relevance: It is indeed essential to realize the importance of implementing strategies for sustainable development of the society, one of which is dual education. In turn, it will contribute to the effective organization of such education in professional (vocational) education schools (hereinafter "P(V)E schools"), as well as to timely development of a scientifically justified methodical system of professional training for future skilled workers with its elements.

The article *aims* 1) to consider the essence and structure of such a methodical system of professional training for future skilled workers with elements of dual education, 2) clarify the content of its components for a successful and effective implementation of this system in P(V)E schools.

Research methods are the following: analysis and synthesis – to identify and justify the components of the methodical system of professional training for future skilled workers with elements of dual education; generalization – to formulate conclusions; modelling – to determine the relationships between the system's components; empirical methods, including praximetric (a study and analysis of pedagogical experience, curricula, training programmes for future skilled workers within dual education) – to describe the educational process (in the form of dual education) in P(V)E schools; interrogatory-diagnostic (interviews with the teaching staff of P(V)E schools and employers) – to clarify the content of the methodical system of professional training for future skilled workers with elements of dual education).

Results: the article presents the author's methodical system of professional training for future skilled workers with elements of dual education. It is viewed as an open system that consists of certain interrelated components (students, teachers, social partners, goals, content, pedagogical interaction tools, diagnostics and assessment, promising opportunities for updates in the methodical system).

Conclusions. The identified structural components of the author's methodical system enable its life cycle and further transformations. Below are the expected positive results of its implementation in P(V)E schools: the successful introduction of dual education; clear awareness of the essence, content and characteristics of professional training for skilled workers under dual education by all actors in the educational process, as well as the consistency of their actions; the enhancement of students' professional competencies and competitiveness in the labour market; the shortening of graduates' adaptation period in their first employment.

Keywords: *methodical system of professional training for future skilled workers with elements of dual education, professional (vocational) education schools, dual education, future skilled workers.*

Стаття надійшла до редакції: 18.05.2021

Прийнято до друку: 30.06.2021